

Strasbourg, 8 Aralık 2011

CEPEJ- SATURN(2011)9

- GAYRİRESMİ TÜRKÇE ÇEVİRİDİR -

**AVRUPA ADALETİN ETKİLİLİĞİ KOMİSYONU
(CEPEJ)**

**MAHKEMELERDE SATURN ZAMAN YÖNETİMİ ARAÇLARININ UYGULANMASI
REHBER**

Bu Rehber, CEPEJ tarafından mahkemelerde zaman yönetimini iyileştirmek ve böylelikle adli işlemlerin sürelerini en uygun hale getirmek için tasarlanan araçları somut bir şekilde uygulamaya istekli mahkemeleri ve mahkeme çalışanlarına yardımcı olmayı hedef almaktadır.

CEPEJ'in SATURN Merkezi tarafından yargıda zaman yönetimi hakkında, SATURN Merkezi Yürütme grubunun bir üyesi olan Jon T. JOHNSEN (Norveç) ile birlikte Yürütme grubunun diğer üyeleri ve altı üye devletten yedi pilot mahkemenin gerçekleştirdiği hazırlık niteliğindeki uygulama çalışması temel alınarak tasarlanmıştır.

1. REHBERİN AMACI

MOTİVASYON

1. Davaların çok uzun sürmesi, çoğu Avrupa ülkesinde karşılaşılan önemli bir sorundur. Çeşitli anketler¹ yargı süreçlerinde yaşanan gecikmelerin yalnızca kamuoyu değil bire bir mahkeme tecrübesi olan kişiler tarafından da bir numaralı sorun olarak algılandığını göstermiştir. Bu durum, adli sistemdeki “konumları” ne olursa olsun tüm kullanıcılara zarar vermektedir: davacılar, sanıklar, mağdurlar, tanıklar, jüri üyeleri, vb. (işlemlerin uzun zaman almasından çıkarları olanlar hariç).
2. Mahkemeler çalışmalarını ve işlemlerini tüm davaları en uygun ve öngörülebilir süre içerisinde tamamlamak hedefi çerçevesinde düzenleyebilmelidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.1. Maddesinde öngörülen ‘makul süre’ kavramı bir (Sözleşmenin ihlal edilmiş veya ihlal edilmemiş olması arasındaki sınır çizgisini çizen) “alt sınırdır”. Ancak mahkemeler, Sözleşmede belirtilen asgari seviyeye ulaştıklarında dahi zaman kullanımlarını daha da iyileştirmek için çalışmalarını sürdürmelidir.
3. Yargılama işlemlerinde en uygun ve öngörülebilir sürelerin elde edilmesinde ulusal düzeyden mahkemeler düzeyine kadar birçok yetkili rol oynar: yargılama işlemlerinin uzunluğuna ilişkin teklifler bu ilgililerin aktif katılımı ile hazırlanmalıdır. Yargının kendine has tabiatı, gecikmeleri haklı çıkaracak bir argüman olarak görülemez. Bu nedenle işbu Rehber daha ziyade mahkemelere ve mahkemelerde çalışanlara yönelik olarak hazırlanmıştır.

CEPEJ’in SATURN Merkezi

CEPEJ’in SATURN² Merkezi, Avrupa’daki mahkemelerde zaman yönetiminin nasıl gerçekleştirildiğini gözlemlemektedir. Bu bağlamda esas hedef, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde ‘makul süre’ standardına (AIHS 6. Madde) ilişkin ihlalleri önlemeye yönelik tedbirlerin uygulanmasında üye devletlere yardımcı olabilecek şekilde, yargılama sürelerinin kullanımını hakkında bilgi toplamaktır. Merkez, aynı zamanda üye devletlerin kendi yargılama sürelerini daha iyi izlemelerini sağlayacak araçlar geliştirmekte ve üye devletlerin uygun zaman yönetimi araçlarını kullanmasını teşvik edip değerlendirmektedir. SATURN Merkezi aracılığıyla CEPEJ mahkemelerde zaman yönetimini iyileştirmeyi hedefleyen çeşitli araçlar ve tedbirler geliştirmiştir (aşağıdaki 3. bölüme bakınız).

4. Uygulama programının temelinde yatan iki esas fikir şunlardır:
 - İyileştirmeye yönelik bir ihtiyaç bulunduğu açık olduğu halde üye devletlerdeki mahkemelerde ilgili SATURN araçlarının neden uygulanmadığını tespit etmek;
 - Mahkemelerin kendi başlarına uygulayabilecekleri araçları tespit etmek, bu konuda onları teşvik etmek ve ilgili araçların tespit edilmesine ve uygulanmasına ilişkin süreci araştırmak.
5. Mahkemelerin bazı araçları neden diğerlerinden önce uygulamayı istediklerini, uygulama sürecinde mahkemelerin karşılaştığı engeller ile bunun, sonuçlarını ve tek bir mahkemenin deneyimlerinin, hem aynı yargı alanında yer alan mahkemeler hem de farklı alanlardaki mahkemelere örnek teşkil etmesinin ne derece mümkün olduğunu öğrenmek önem arz eder.
6. CEPEJ araçlarının ilgililiğine ve kullanılabilirliğine ilişkin bir harita çıkarmada ilave bir yol olarak uygulama programı kullanmak başarılı uygulamaların tamamının katılımcı mahkemenin zaman yönetiminde iyileştirilme sağlanmasında fayda sağlayacaktır. Ayrıca, bu durum CEPEJ’in SATURN Merkezinin genel amacına, yani daha geniş ölçekte mahkemelerin zaman yönetiminin iyileştirilmesine de katkıda bulunur. Raporlar aynı yargı alanı içindeki diğer mahkemelerin yanı sıra politika yapıcılar ile yargı alanındaki yöneticiler için de örnek teşkil edebilir. Aynı durum diğer yargı alanları için de söz konusu olabilir.

¹ Bakınız, örneğin, *La qualité de la justice*, Marie-Luce Cavrois, Hubert Dalle, Jean-Paul Jean, La Documentation Française, Paris, 2002, sayfa 30: “Fransız vatandaşlarının çoğunluğuna göre yargı sisteminin işleyişi zayıf (%66) ve çok yavaştır (%73)”.

² Sürelerin İncelenmesi ve Analizi Birim Araştırma Ağı

7. Planlanan uygulama sürelerinin münferit şekilde incelenmesi sayesinde araçların uygulamada başarı sağlamaları halinde üstesinden gelinecek zorluklar ve engeller ile çarelere ilişkin kapsamlı ve ayrıntılı bir tablo ortaya çıkacaktır. Bu nedenle uygulama projeleri SATURN Merkezi ile Avrupa'daki mahkemeler arasında çok kullanışlı bir diyalog fırsatı sunar.

KANITLANMIŞ BİR ÇERÇEVE

8. Bu basit Rehber, seçilen SATURN araçlarının doğru uygulanmasını değerlendirmede ve eksiklikler tespit edildiğinde uygulamalarını iyileştirmelerinde mahkemelere ve mahkeme çalışanlarına yardım etmeyi hedefler. Ayrıca rehber, uygulamaların CEPEJ'e bildirilmesini öneren rehber ilkeler sayesinde söz konusu uygulama örneklerinden de öğrenmeyi hedefler, böylece SATURN Merkezi'nin yanı sıra ulusal adli makamlar da uygulama sonuçlarını daha kapsamlı yararlanma için dikkate alabilirler.
9. Bu Rehber'deki metodoloji, ilk önce aşağıda belirtilen yedi pilot mahkemede (altı üye devletten) denenmiş ve tartışılmıştır:
- Nedre Romerike İlk Derece Mahkemesi, Norveç
 - Prag 1 Bölge Mahkemesi, Çek Cumhuriyeti
 - Yüksek Adalet Mahkemesi Queen's Hakimliği ve Merkez Londra Hukuk Mahkemesi, İngiltere ve Galler (Birleşik Krallık)
 - Tiflis Temyiz Mahkemesi, Gürcistan
 - Turin İlk derece Mahkemesi, İtalya
 - Dorneck-Thierstein Bölge Adliye Mahkemesi, İsviçre
10. Pilot projelerden elde edilen sonuçlar, "SATURN zaman yönetimi araçlarının uygulanması - yedi deneme projesine ait sentez raporu" (CEPEJ-SATURN(2011)2)³ adlı belgede sunulmaktadır. Aşağıda önerilen *metodoloji*, yedi pilot projeden elde edilen deneyimler ışığında tadil edilmiş ve tamamlanmıştır.

2. AHKEMELERDE SATURN ARAÇLARININ UYGULANIŞININ DENETLENMESİNE İLİŞKİN METODOLOJİ

SATURN ÖNCELİKLERİ

11. CEPEJ, Avrupa mahkemelerinde zaman yönetimini iyileştirmek adına çok sayıda araçlar geliştirmiştir (aşağıdaki 3. bölüme bakınız). Bunlardan "Yargıda zaman yönetimi için SATURN Rehber İlkeleri" (CEPEJ 2008)8Rev) Rehberine temel teşkil etmesi için seçilmiştir. SATURN Merkezi altmıştan fazla rehber ilke arasından başlangıç noktası olarak on beş rehber ilke seçmiştir. Sözü edilen rehber ilkeler bu Rehberde "SATURN öncelikleri" olarak anılacaktır. Bunların tamamının mahkemelerin kendi özerklikleri çerçevesinde uygulanmaya müsait oldukları düşünülmektedir.. İstisnala mümkün olsa da, bu rehber ilkelerin hiçbirisi diğer adli makamların aktif katılımını gerektirmez, yalnızca muvafakat vermeleri yeterlidir.
12. Sözü edilen rehber ilkeler aşağıda gösterilmiştir:

Planlama ve veri toplama

Rehber İlke 1

Yargı işlemlerinin ne kadar zaman alacağı, hem genel düzeyde (belirli dava türlerinin standart/ortalama süresinin veya belirli mahkeme türlerinin yürüttüğü işlemlerin standart/ortalama süresinin planlanması) hem de somut işlemler düzeyinde planlanmalıdır⁴. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke I.C.1).

³ Bu belgeye çevrim içi olarak www.coe.int/cepej internet adresinden erişilebilir.

⁴ Rehber ilke, hem mahkemelere hem de diğer adli makamlara gönderme yapar. Rehber ilkelerin Mahkemeler tarafından bağımsız olarak uygulayabilecek bölümleri gösterilmiştir.

Rehber İlke 2

Yargılama sürecinin zaman yönetimi ve tarihlerin belirlenmesi veya usule ilişkin olarak atılması planlanan tüm adımların zamanlamasının hesaplanması konusunda adliye kullanıcıları ile irtibat kurulmalıdır. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke I.C. 2)

Müdahale

Rehber İlke 3

Yargıda zaman çizelgelerine ilişkin standartlar veya hedeflerden sapmalar olduğunun fark edilmesi veya sapmalar olacağına ilişkin öngörülmesi halinde, bu sapmaların nedenlerini ortadan kaldırmak adına derhal harekete geçilmelidir. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke III.C.1).

Rehber İlke 4

Toplam süreleri nedeniyle kişilerin makul bir zaman zarfında yargılanma haklarının ihlal edilmesine yol açabilecek davalara özel ihtimam gösterilmelidir⁵. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke III.C.2).

Rehber İlke 5

Yargı işlemlerinde herhangi bir faaliyetin gerçekleştirilmediği sürelerin (bekleme süresi) çok uzun olmamasını sağlamak adına izleme yapılmalı ve bu tür uzun sürelerin söz konusu olması halinde işlemin hızlandırılması ve gecikmenin telafi edilmesi için özel çaba gösterilmelidir⁶. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke III.C.3).

Bilgilerin Toplanması

Rehber İlke 6

Adliye müdürleri, adli süreçlerin önemli basamaklarına ilişkin bilgiler toplamalı ve bu basamaklar arasında geçen süreyi kayıt altına almalıdır. İzlenen bu basamaklar çerçevesinde Zaman Yönetim Kontrol Listesinin Dördüncü Göstergesi işlenmelidir⁷. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke IV.A.1)

Rehber İlke 7

Toplanan bilgiler, çalışmalarında kullanmaları adına adaletin yönetiminden sorumlu olan adliye idarecileri, hakimler ve merkezi makamlara temin edilmelidir. Bilgiler uygun formatta olmak kaydıyla taraflar ve kamuoyuyla da paylaşılmalıdır⁸. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke IV.A.2).

Sürekli Analiz

Rehber İlke 8

Toplanan tüm bilgiler sürekli olarak analiz edilmeli ve performansın izlenmesi ve geliştirilmesi alanında kullanılmalıdır. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke IV.B.1)

Rehber İlke 9

Analizlerin sonuçlarına ilişkin en az yılda bir kez olmak kaydıyla periyodik raporlar hazırlanmalı ve bu raporlarda uygun tavsiyelere yer verilmelidir. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke IV.B.3)

Hedeflerin Belirlenmesi

Rehber İlke 10

Daha üst düzeyde (ulusal, bölgesel) belirlenen standart ve hedeflerin yanı sıra, bireysel olarak mahkemeler düzeyinde de özel hedefler belirlenmelidir. Bu hedeflerin belirlenmesi sürecine aktif şekilde önderlik etmeleri veya katılmaları adına, adliye müdürlerine gereken yetki ve bağımsızlık tanınmalıdır⁹. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke IV.C.1).

⁵ Bakınız, CEPEJ Çalışmaları No.3: "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına göre Avrupa Konseyi'ne üye devletlerde yargılama işlemlerinin süresi".

⁶ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi ile ilgili içtihadına göre, faaliyet gerçekleştirilmeyen dönemlere (bekleme süresine) özel önem gösterme görevi mahkemelere ve diğer devlet makamlarına aittir.

⁷ Zaman Yönetimi Kontrol Listesi (CEPEJ (2005)12Rev).

⁸ Örneğin adliyenin internet sitesi.

⁹ Bu rehber ilke, hem mahkemeleri hem de diğer adli makamları ilgilendirmektedir. Rehber ilkenin pilot mahkemelerin bağımsız olarak uygulayabileceklerini varsaydığım kısmını işaretledim.

Rehber İlke 11

Hedefler amaçların açık tanımını içermeli ve ulaşılabilir olmalıdır. Hedefler yayımlanmalı ve periyodik olarak yeniden değerlendirilmeye tabi tutulmalıdır. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke IV.C.2).

Rehber İlke 12

Hedefler, mahkemenin performansının değerlendirilmesinde de kullanılabilir. Hedeflere ulaşamaması halinde, durumun telafi edilmesi adına somut adımlar atılmalı ve eylemler gerçekleştirilmez. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke IV.C.3).

Kriz Yönetimi

Rehber İlke 13

Mahkeme düzeyinde belirlenmiş olan hedeflerden önemli derecede sapma olması halinde, sorunun nedeninin hızlı ve yeterli şekilde ele alınmasına yönelik özel araçlar mevcut olmalıdır. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke IV.D.1)

Taraflarla ve avukatlarla zamanlama konusunda anlaşılması

Rehber İlke 14

Mümkünse hakim usule ilişkin takvim konusunda tüm taraflarla anlaşmaya varmaya çalışmalıdır. Bu çerçevede, kendisine gereken nitelikteki adli personel (katip) ve bilgi teknolojileri temin edilmelidir. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke V.B.2).

Rehber İlke 15

Üzerinde anlaşmaya varılan takvime mümkün mertebe sadık kalınmalı ve sapmalar önemli gerekçesi olan nedenlerle sınırlı kalmalıdır. Esasen, önceden belirlenmiş olan sürenin uzatılması yalnızca tüm tarafların kabul etmesi veya adaletin menfaatinin gerektirmesi halinde mümkün olmalıdır. (CEPEJ(2008)8 belgesi Rehber İlke V.B.3).

13. SATURN öncelikleri uygulama metodolojisinin odağında yer alır.

1. Adım- Mahkemelerin çalışmalarında SATURN Rehber İlkelerinin mevcut uygulamasına ilişkin değerlendirme

Saturn öncelikleri: ilk adım olarak mahkemelere SATURN önceliklerine odaklanmaları tavsiye edilir.

Değerlendirme: mahkemeler için ilk adım, on beş SATURN önceliğinin her biri ile kendi mevcut zaman yönetimi uygulamaları arasında kapsamlı bir kıyaslamaya tabi tutmak ve bu güne kadar ne dereceye kadar uygulandıklarını değerlendirmektir. Mahkeme personeli öncelikle seçilen on beş rehber ilkenin mahkeme dahilinde ne düzeyde uygulandığını belirlemelidir. Bu analiz ile tespit edilmesi hedeflenen seçilen rehber ilkelerin:

- hiç uygulanmadığı;
- kısmen uygulandığı ;
- tam olarak uygulandığı;
- belirtilen şekilde uygulanmadığı ancak aynı sonucun elde edilmesini sağlayan bir başka uygulama/usulün bulunduğu;
- şimdiye kadar uygulanmadığı ancak uygulamasının planlandığı

Mahkeme personeli daha sonra SATURN önceliklerindeki on beş rehber ilkenin uygulamasını (ya da tam olarak uygulanmasını) engel olan unsurları analiz etmelidir.

Yedi pilot projeden elde edilen deneyimler hemen tüm mahkemelerin on beş rehber ilkenin uygulanmasına ilişkin bir takım eksiklikler tespit ettiklerini göstermektedir.

SATURN Rehber İlkeleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin uygulamalarını esas alır. Gereken şekilde yapılan bir değerlendirme sayesinde mahkeme SATURN önceliklerinin kapsamına giren

alanlarda AİHS ihlallerine ilişkin riskleri açıkça görebilir. Değerlendirmenin gereken şekilde yapılabilmesi için mahkemenin on beş Rehber İlkenin amaçları ve işlevlerini tam anlamıyla kavramış olması gerekmektedir.

Çeviri: SATURN önceliklerinin mahkemenin tüm aktörleri tarafından net bir şekilde anlaşılması gerektiğinden, mahkeme gerekirse bu rehber ilkelerin ulusal dile çevirisini temin etmelidir. Çeviri yapılırken Adalet Bakanlığı veya Dışişleri Bakanlığı ile işbirliğinden faydalanılabilir. Mahkeme ayrıca söz konusu çevirilerin gerçekleştirilmesine ilişkin imkanları CEPEJ Sekreteryası ile görüşebilir.

Uzman yardımı: değerlendirmeyi kendi başlarına yapmak yerine mahkemeler CEPEJ'den bir uzmanın desteğini talep edebilirler. Uzman da uygulamalarda ve günlük çalışmalarda SATURN önceliklerine hangi düzeyde uyulduğu konusunda mahkeme ile kapsamlı bir görüşme yapabilir. Pilot projelerden örneklere Ek II'de ve CEPEJ(2011)2 belgesinde yer verilmiştir.

2. Adım- SATURN önceliklerinin uygulanması

Mahkemeler Rehber İlkelerden bir veya daha fazlasının tam olarak uygulanmadığını tespit etmesi halinde bir sonraki adım bunların uygulanmasına ilişkin projeler oluşturmak olacaktır. Kapasiteleri ve öncelikleri çerçevesinde, mahkemeler uygulanmayan bir veya daha fazla Rehber İlkeyi seçer. Kullanıcılara yönelik iyileştirmeler, mevcut kaynaklar ve başarı olasılıkları seçim yaparken başvurulacak kriterler olabilir.

Seçilen araçlara ilişkin gerekli adımları içeren ve mahkemenin nitelikleri dikkate alınarak hazırlanmış bir uygulama planı geliştirilmelidir. Bu planlar seçilen rehber ilkeler ile bunların işler hale gelmesi için gerekli görülen farklı adımları göstermelidir - bilgisayar sisteminin güncellenmesi, zaman planlaması sürecine tarafların dâhil edilmesi için yeni tedbirler, kuyrukların kısaltılmasına ilişkin tedbirler gibi.

Planlarda ayrıca farklı adımların gerçekleştirilmesine ilişkin bir takvime de yer verilmelidir. Uygulama süreci birkaç ay, hatta birkaç yıl sürebilir. Bir Rehber İlkenin uygulanmasında gösterilecek gayret elbette mahkemeler arasında farklılık gösterecektir.

Uzman yardımı: bir uygulama planının geliştirilmesinde mahkemeler, kendi başlarına çalışmak yerine, CEPEJ'den bir uzmanın desteğini talep edebilirler.

3. Adım- Raporlama

SATURN Merkezinin CEPEJ araçlarının hayata geçirilmesinin önündeki uygulamaya ilişkin engellerin daha iyi anlaşılması için raporlama yapılmalıdır. Raporlama, benzer yenilikler yapmayı planlayan diğer mahkemeler ve yargı idareleri için de faydalı olacaktır. Raporlama diğer iki adımla paralel gitmelidir.

Raporlar, iyi yapılandırılmış olmalı ve tercihen tüm mahkemelerde ortak bir şablon üzerinden gerçekleştirilmeli. (Ek I'e ve CEPEJ-SATURN(2011)2 belgesine bakınız) ve aşağıdaki unsurları barındırmalıdır:

- Mahkemenin genel tanıtımı.
- Uygulanacak CEPEJ araçlarının seçilmesine ilişkin sürecin ayrıntılı açıklaması.
- Uygulama sürecinin açıklaması.
- Sonuç.
- Zaman kullanımı.
- Harici işbirliği.
- Tavsiyeler.

Daha fazla bilgi için Ek 1'de yer alan şablona bakınız.

Mahkeme raporlamayı kendisi yapabileceği gibi ulusal yargı idaresinden yardım da isteyebilir. Diğer adımlarda olduğu gibi raporlamada da SATURN Merkezinin desteği istenebilir. Bir CEPEJ üyesi, bir SATURN uzmanı veya CEPEJ tarafından görevlendirilen bağımsız bir uzman gerekli yardımı sunabilir ve SATURN Merkezinin çalışmaları için bu adımı daha uygun hale getirebilir.

Raporlar, gerekiyorsa CEPEJ Sekreteryasının desteği ile İngilizceye veya Fransızcaya tercüme edilmelidir.

CEPEJ, raporlamanın bir mahkemeye ek bir yük getirdiğinin ve mahkemedeki uygulamaların iyileştirilmesinde kati surette gerekli olmadığını bilincindedir. Ancak pilot projelerden elde edilen deneyimler sözü edilen raporların oldukça faydalı bilgiler sağladığını göstermektedir. Rehber İlkeler ve bunların uygulanmasına ilişkin yöntemler, çıkarılan dersler ışığında daha da geliştirilebilir. Bu rehber göre yürütülen uygulama projelerinden Avrupa'da daha iyi adli sistemlerin geliştirilmesi için benzer kazanımlar beklenmektedir ve mahkemeler açıklandığı gibi uygulama projelerini yapmanın herhangi bir unsuru hakkında SATURN Merkezine danışma konusunda tereddüt etmemelidir.

Talep veya sorularınız için mahkeme CEPEJ Sekreteryası ile irtibata geçiniz: Avrupa Konseyi - F 67075 Strasbourg Cedex- cepej@coe.int- tel: 33 3 88 41 35 54.

4. DİĞER SATURN ARAÇLARI NA İLİŞKİN UYGULAMA PROJELERİ

14. CEPEJ, mahkemelerde zaman yönetimini iyileştirmeyi amaçlayan bir dizi araç ve yöntem geliştirmiştir. Yukarıda anlatılan birinci adım çerçevesinde öngörülen değerlendirme mahkeme uygulamalarının SATURN önceliklerine gereken şekilde uyduğunu göstermesi halinde SATURN araç kutusundan seçilecek diğer zaman yönetimi tekniklerinin uygulanması düşünülebilir.

SATURN araç kutusu

- “Zaman Yönetimi Kontrol Listesi” (CEPEJ(2005)12Rev) 2005'te kabul edilmiştir. Usule aykırı gecikmelerin azaltılması, işlemlerin etkililiğinin artırılması ve adalet sistemini kullananlara şeffaf ve öngörülebilir bir ortamın sağlanmasına yönelik olarak adalet sisteminin gerekli bilgileri toplamasına ve adli işlemlerin süresine ilişkin unsurları analizi etmesine yardımcı olmayı amaçlayan paydaşların kurum dahilinde kullanacakları bir araçtır.
- Çalışma: “Yargılama sistemlerinde zaman yönetimi: bir Kuzey Avrupa çalışması” (CEPEJ Çalışmaları No.2, 2006); Kuzey Avrupa devletlerinin devlet raporlarında belirtilen zaman yönetimi stratejilerine ilişkin geniş bir derlemeyi barındırır. Araçların çoğu politika yapıcılara ve yargılama sisteminin idarecilerine yöneliktir ancak araçlardan birkaçı aynı zamanda mahkemelere de hitap etmektedir. II. Bölüm polis ve savcılıkların ilgilendiği ceza davalarında zaman yönetimine yönelik olarak geliştirilmiş araçları içerir ancak bunların büyük çoğunluğu uyarlanarak mahkemelerin de kullanabileceği araçlara dönüştürülebilir.
- Martinez Calvez tarafından hazırlanan “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihadına göre Avrupa Konseyi'ne üye devletlerde yargılama işlemlerinin süresi” adlı rapor (CEPEJ Çalışmaları No. 3, 2006). Makul süre” standardına (AIHS Madde 6) temel teşkil eden başlıca değerlendirmeleri analiz eder ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarından çıkarılabilecek zamanaşımı sürelerini gösterir.
- 2006'da kabul edilen “Yargılama işlemlerde zaman yönetimi alanında “en iyi uygulamalar”a ilişkin özet” (CEPEJ(2006)13). Özet, mahkemelerin yanı sıra yargılama sistemlerdeki politika yapıcılar ve idari makamlar için de “en iyi uygulamaları” içerir.
- 2008'de kabul edilen “Yargıda zaman yönetimi için SATURN Rehber İlkeleri” (CEPEJ(2008)8Rev). Hem mahkemeler hem de politika yapıcılar ve idari makamlara yönelik tedbirler içerir. Rehber İlkeler belgesinin ekinde Yargılama sürelerinin izlenmesine ilişkin Avrupa tek tip rehber ilkeleri - (EUGMONT). isimli zaman yönetimi istatistiklerine de yer verilmiştir.

Birlikte ele alındıklarında bu belgeler mahkemelerin kendi zaman yönetimlerini iyileştirmek için kullanabilecekleri çok çeşitli araçları sunmaktadır (“SATURN araç kutusu”). Önemli sayılabilecek gecikmeler yaşayan ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından “makul süre” kriterini (AIHS Madde 6-1) ihlal ettikleri tespit edilen tüm mahkemeler bu konuda reforma gitmeyi planlamaları halinde, SATURN zaman yönetimi araçlarından pek çoğundan faydalanabileceklerini göreceklerdir.

15. Rehberde ayrıntılı olarak gösterilen yöntem diğer zaman yönetimi araçlarına da uyarlanabilir. CEPEJ-SATURN, SATURN araçlarının herhangi birisi ile ilgili olarak gerçekleştirilecek tüm projeleri teşvik etmeyi arzu eder. Mahkemelerin söz konusu uygulama projeleri hakkında CEPEJ'e danışmaları memnuniyetle karşılanmaktadır.

Ek I

Model Rapor

Mahkemelerin kendi deneyimleri hakkında CEPEJ dâhil olmak üzere çeşitli makamlara raporlama yaparken bu modeli kullanmaları tavsiye edilmektedir.

1. MAHKEMENİN GENEL TANIMI

Adı:

Türü:

- Genel yargı alanı
 - Hukuk
 - Ceza
 - Diğer
- Özel mahkeme: *hangi alan?*

Yer:

Personel:

- Uzman hâkim sayısı (tam gün istihdam edilen)
- Uzmanlığı bulunmayan hâkim sayısı
- Geçici hâkim sayısı
- Mahkemeye bağlı savcı sayısı
- Hâkimlere bağlı kâtip sayısı
- Savcılığa bağlı kâtip sayısı
- Diğer idari personelin (teknik personel, şoförler, güvenlik görevlileri, vb.) sayısı

Ekipman ve alt-yapı:

Yetki bölgesi:

Dava yükü yapısı (derdest davalar, yeni davalar, vb.), biriken dava yükü v.s:

2. UYGULANACAK CEPEJ ARAÇLARININ SEÇİLMESİNE İLİŞKİN SÜRECİN AYRINTILI AÇIKLAMASI

Araçların seçilmesi veya seçilmemesine ilişkin sebepler ayrıntılı olarak kayıt altına alınmalıdır.

Seçim süreci hakkında açıklama: *[belirli rehber ilkelere ve araçlara nasıl ve neden öncelik vermeyi seçtiniz?]*

Uygulama sürecinin açıklaması: *[farklı şekilde atılacak adımlar belirtilmeli ve şu sorular açıklığa kavuşturulmalıdır: Ne gibi zorluklarla karşılaşıldı ve hangileri sorunsuz olarak halledildi? Uygulama ne dereceye kadar başarılı oldu? Başarısızlıkların altında yatan sebepler nelerdi?]*

Sonuç: *[başarılı uygulamalar mahkemenin zaman yönetiminde gibi bir iyileşme sağladı? Lütfen seçilen her ilke için ayrı ayrı cevap veriniz]*

Planlama ve verilerin toplanması ile ilgili olarak

- **Rehber İlke 1:** Yargılama işlemlerinin ne kadar zaman alacağı hem genel düzeyde (belirli dava türlerinin standart/ortalama süresinin veya belirli mahkeme türlerinin yürüttüğü işlemlerin standart/ortalama süresinin planlanması) hem de somut işlemler düzeyinde planlanmalıdır

- **Rehber İlke 2:** Yargılama sürecinin zaman yönetimi ve tarihlerin belirlenmesi veya usule ilişkin olarak atılması planlanan tüm adımların zamanlamasının hesaplanması konusunda adliye kullanıcıları ile irtibat kurulmalıdır.

Müdahale ile ilgili olarak

- **Rehber İlke 3:** Yargıda zaman çizelgelerine ilişkin standartlar veya hedeflerden sapmalar olduğunun fark edilmesi veya sapmalar olacağıının öngörülmesi halinde, bu sapmaların nedenlerini ortadan kaldırmak adına derhal harekete geçilmelidir.
- **Rehber İlke 4:** Toplam süreleri nedeniyle kişilerin makul bir zaman zarfında yargılanma haklarının ihlal edilmesine yol açabilecek davalara özel ihtimam gösterilmelidir.
- **Rehber İlke 5:** Yargılama işlemlerinde herhangi bir faaliyetin gerçekleştirilmediği sürelerin (bekleme süresi) çok uzun olmamasını sağlamak adına izleme yapılmalı ve bu tür uzun sürelerin söz konusu olması halinde işlemin hızlandırılması ve gecikmenin telafi edilmesi için özel çaba gösterilmelidir.

Bilgilerin toplanması ile ilgili olarak

- **Rehber İlke 6:** Adliye müdürleri, adli süreçlerin önemli basamaklarına ilişkin bilgiler toplamalı ve bu basamaklar arasında geçen süreyi kayıt altına almalıdır. İzlenen bu basamaklar çerçevesinde Zaman Yönetim Kontrol Listesinin Dördüncü Göstergesi işlenmelidir.
- **Rehber İlke 7:** Toplanan bilgiler, çalışmalarında kullanmaları adına adaletin yönetiminden sorumlu olan adliye idarecileri, hakimler ve merkezi makamlara temin edilmelidir. Bilgiler uygun formatta olmak kaydıyla taraflar ve kamuoyuyla da paylaşılmalıdır.

Sürekli analiz ile ilgili olarak

- **Rehber İlke 8:** Toplanan tüm bilgiler sürekli olarak analiz edilmeli ve performansın izlenmesi ve geliştirilmesi alanında kullanılmalıdır.
- **Rehber İlke 9:** Analizlerin sonuçlarına ilişkin en az yılda bir kez olmak kaydıyla periyodik raporlar hazırlanmalı ve bu raporlarda uygun tavsiyelere yer verilmelidir.

Saptanan hedeflerle ilgili olarak

- **Rehber İlke 10:** Daha üst düzeyde (ulusal, bölgesel) belirlenen standart ve hedeflerin yanı sıra, bireysel olarak mahkemeler düzeyinde de özel hedefler belirlenmelidir. Bu hedeflerin belirlenmesi sürecine aktif şekilde önderlik etmeleri veya katılmaları adına, adliye müdürlerine gereken yetki ve bağımsızlık tanınmalıdır.
- **Rehber İlke 11:** Hedefler amaçların açık tanımını içermeli ve ulaşılabilir olmalıdır. Hedefler yayımlanmalı ve periyodik olarak yeniden değerlendirilmeye tabi tutulmalıdır.
- **Rehber İlke 12:** Hedefler, mahkemenin performansının değerlendirilmesinde de kullanılabilir. Hedeflere ulaşılabilmesi halinde, durumun telafi edilmesi adına somut adımlar atılmalı ve eylemler gerçekleştirilmelidir.

Kriz yönetimi ile ilgili olarak

- **Rehber İlke 13:** Mahkeme düzeyinde belirlenmiş olan hedeflerden önemli derecede sapma olması halinde, sorunun nedeninin hızlı ve yeterli şekilde ele alınmasına yönelik özel araçlar mevcut olmalıdır.

Taraflar ve avukatlarla zamanlama konusunda anlaşılması ile ilgili olarak

- **Rehber İlke 14:** Mümkünse hakim usule ilişkin takvim konusunda tüm taraflarla anlaşmaya varmaya çalışılmalıdır. Bu çerçevede, kendisine gereken nitelikteki adli personel (katip) ve bilgi teknolojileri temin edilmelidir.

- **Rehber İlke 15:** Üzerinde anlaşmaya varılan takvime mümkün mertebe sadık kalınmalı ve sapmalar önemli gerekçesi olan nedenlerle sınırlı kalmalıdır. Esasen, önceden belirlenmiş olan sürenin uzatılması yalnızca tüm tarafların kabul etmesi veya adaletin menfaatinin gerektirmesi halinde mümkün olmalıdır.

3. SONUÇ YORUMLARI

Zaman kullanımı: *[başarılı uygulamalar ne kadar zaman almıştır? Zaman kullanımını etkileyen faktörler listelenmelidir ve uygulamada kullanılan zamanı azaltmanın yolları tartışılmalıdır.]*

Harici işbirliği: *[her bir aracın uygulanmasında merkezi yargı makamları ile ne düzeyde işbirliği yapılmıştır? Söz konusu işbirliği nasıl gerçekleştirilmiştir?]*

Tavsiyeler: *[CEPEJ zaman yönetimi araçlarının uygulanması ve kullanımı üzerinde etki eden faktörler hakkındaki önemli tespitler, ileride gerçekleştirilecek diğer reformlar dikkate alınarak değerlendirmeye tabi tutulmalıdır: Uygulanan araçlar zaman yönetimini nasıl etkilemiştir? Kazanımlar nelerdir? Bulgular diğer CEPEJ zaman yönetimi araçlarına uygulanabilir mi? Bunlar mahkemenin yargı alanındaki diğer mahkemelere ve diğer yargı alanlarındaki mahkemelere uygulanabilir mi?]*

Diğer yorumlar:

Ek II

Rapor örneği

Burada yalnızca bir pilot mahkeme örnek olarak verilmiştir. Diğer örneklere CEPEJ(2011)1 belgesinde yer verilmiştir.

CEPEJ SATURN araçlarının uygulanmasına yönelik protokole ilişkin pilot deneme.

Nedre Romerike tingrett, Norveç.
17 Mart 2010, Çarşamba

Katılımcılar:

Sorenskriver (Baş Hakim) Bernt Bahr
Administrasjonssjef (Baş idareci) Heidi Bruvoll
Profesör Jon T. Johnsen, CEPEJ Uzmanı.

1 GİRİŞ

9-11 Eylül 2009 tarihinde gerçekleştirilen SATURN toplantısında Jon T. Johnsen, çeşitli CEPEJ belgelerinde sözü edilen ve 'mahkeme dahilinde denemelere' tabi tutulabilecek ilgili zaman yönetimi araçlarını belirlemek ve bir İskandinav ülkesinden seçilmiş bir mahkeme ile pilot protokol hazırlamak üzere görevlendirilmiştir. Johnsen, söz konusu araçların seçilmesi ve pilot mahkemelerle uygulama projelerinin geliştirilmesinde kullanılacak metodolojiye ilişkin bir taslak teklif hazırlamıştır; bkz. "Seçilen pilot mahkemelerde SATURN araçlarına yönelik uygulanma testi". (Johnsen, ayrıca pilot mahkemelere yönelik olarak bir de kısaltılmış versiyon hazırlamıştır.

İşbu rapor, sözü edilen belgeyi esas almaktadır ve Johnsen ve Nedre Romenike tarafından Norveç'te yürütülen çalışmanın, önerilen metodunun pilot testinin sonucunu açıklamaktadır. Rapor, Johnsen tarafından yazılmıştır ve hem toplantıya ait kendi kayıtlarından hem de toplantıdan sonra mahkemenin protokoldeki her bir rehber ilke hakkındaki kendi görüşlerini esas almaktadır. Zaman baskısı, raporun nihai metni hakkında kapsamlı değişimi imkânsız kılmıştır. Her ne kadar mahkemenin kendi tepkileri ve düşüncelerinin tam bir resmi verilmek istense de raporun zorunlu olarak mahkemenin görüşünü değil uzmanların gözlemlerini ve muhakemesini ifade ettiği akılda bulundurulmalıdır. Bazı hatalar da olabilir. Pilot denemenin amacı CEPEJ tarafından daha fazla değerlendirmek için önerilen metodoloji hakkında geri bildirim almak olduğundan Johnsen prosedürün kabul edilebilir olduğunu düşünmüştür.

Metodoloji önerisi¹⁰ için taslak hazır olduğunda Johnsen bunu Norveç'teki Ulusal mahkeme idaresine gönderdi ve metodolojinin Norveç'teki pilot mahkemelerden biriyle denemesi için yardım talep etmiştir. Esasen, Johnsen'in yaşadığı Oslo'ya yakın olduğu, bu nedenle yolculuk süresi ve masrafları önemsiz kalacağı için Nedre Romerike tingrett'i istemişti. Ulusal mahkeme idaresi ve mahkeme yardımcı olarak Johnsen'in talep ettiği şekilde denemeyi ayarladı.

Nedre Romerike tingrett, kentsel-kırsal alan karışımı bir bölgede, Norveç'in Güney doğusunda bir ilk derece mahkemesidir. Yargı yetkisi 160.000 kişi ile 8 belediyeyi kapsar. On ikisi hakim on yedisi idari çalışan olmak üzere yirmi yedi personeli vardır. Mahkeme bir baş hakim ve bir de baş idareciye sahiptir. Yıllık dava yükü sayma yöntemine bağlı olarak 2000'in biraz üzerindedir. . Toplantı mahkemede 17 Mart 2010'da gerçekleştirilmiştir.

Johnsen önce kısa bir şekilde neden Avrupa Komisyonu Adaletin Etkililiğinin kurulduğunu, organizasyon yapısını ve temel amaçlarını anlatmıştır. Daha sonra SATURN'ün görevleri ve pilot mahkemelerin rolünü belirtmiştir. Kısaca 'mahkemedenemelerin' arkasındaki fikirleri ve toplantı için gündemini ve bu toplantıya yönelik amacını açıklamıştır. Mahkeme, toplantıdan önce "Seçilen pilot mahkemelerde SATURN araçlarının uygulama denemesi" konusundaki taslak dokümanı almıştır.

Pilot mahkeme olarak yeni rolünü alan mahkeme o zamana kadar CEPEJ görevleri ile ilgili deneyimlerini anlatmış ve EUGMONT istatistikleri ile çalışmanın meşakkatli bir iş olduğunu söylemiştir.

¹⁰ "Seçilen pilot mahkemelerde SATURN araçlarının uygulama denemesi"

Bilgi alışverişi hem mahkeme hem de CEPEJ uzmanı tarafından beğenilmiştir. Görüşme daha sonra Johnsen tarafından önerilen taslağının 6. bölümünün 12-14. sayfalarındaki mahkeme tarafından seçilmesi için teklif edilen on beş zaman yönetimi aracına dönmüştür.

2 ON BEŞ REHBER İLKENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Rehber İlke 1: Adli işlemlerin ne kadar zaman alacağı hem genel düzeyde (belirli dava türlerinin standart/ortalama süresinin veya belirli mahkeme türlerinin yürüttüğü işlemlerin standart/ortalama süresinin planlanması) hem de somut işlemler düzeyinde planlanmalıdır.

Pilot mahkeme, tüm hukuk davalarında, dava mahkemeye geldikten hemen sonra planlama toplantıları programlamaktadır. Bu toplantıya, tarafların avukatları ve davaya bakan hakim – taraflar hariç – katılır ve toplantıların, dava tamamlanana kadarki tüm gerekli adımları planlaması beklenir. Toplantı, tarafların iddialarını, temel destekleyici argümanlarını ve sundukları delilleri netleştirir. Toplantı sırasında davanın ilerleyişi planlanır, son süreler belirlenir ve ana duruşma için tarihler ve gereken gün sayısı tespit edilir. Norveç'te ana duruşmadan fazla duruşma programlamak istisnadır. Delillerin tamamı saptanan tarihten önce hazır olmalıdır ve bu yüzden taraflar delilleri toplama ve sunumlarını buna göre planlamalıdır. Duruşma günleri mahkemeler tarafından zaman kullanımına dair genel standartlara göre saptanır; bu, olağan hukuk yargılamaları için 6 ay ve küçük miktarlı davalar için 3 aydır.¹¹ Daha sonraki bir tarihe gün vermek özel gerekçe gerektirir ve nadiren yapılması beklenir.

Neredeyse tüm ceza davalarında planlama savcılık tarafından ve mahkemenin sorumluluğunun dışında yürütülür. Savcılık sanığı ve tanıkları celp eder ve teknik delilleri hazırlar. Mahkeme, savcılığın hazırlıklarına nezaret eder ve değişiklikler emredebilir. Ceza davaları da bir ana duruşmada tamamlanır ve hükmün hemen ardından yazılması gerekir.

Ceza davalarında da mahkemenin zaman kullanımı için ulusal standartlar vardır ve mahkeme ana duruşmaları buna göre programlar. İstisnai bir kaç davada ana duruşma haftalar ve hatta aylar sürebilir. Daha sonra hakim, savcılık ve davalının katılımıyla bir planlama toplantısı düzenler.

Gayrimenkul taksimi, iflas ve icra davalarında planlama toplantıları yapılmaz; daha fazla tartışma için aşağıda rehber ilke III B 1 ve IV B 1'e bakınız.

Sonuç: Olağan hukuk ve ceza davaları için zaman planlama araçları hâlihazırda mevcuttur. Ulusal son süreler mevcuttur ve pilot mahkemede bu süreler yeterli görülmüştür; aşağıdaki rehber ilke III B 1'e bakınız. Bunlar hep birlikte etkili bir planlama sistemi oluşturmaktadır. Her ne kadar yapısı CEPEJ rehber ilkesinin ardındaki fikirlerden biraz farklı olsa da rehberle amaçlanan sonuçları vermektedir.

Rehber İlke 2: Adli sürecin zaman yönetimi ile tarihlerin belirlenmesi veya usule ilişkin olarak atılması planlanan tüm adımların zamanlamasının hesaplanması konusunda adli sistemkullanıcıları ile irtibat kurulmalı ve danışılmalıdır.

Yukarıda bahsedildiği gibi, mahkeme hukuk davalarında planlama toplantılarını düzenler ve savcılık ceza davalarında benzer planlama işlevlerini yerine getirmektedir. Avukatlara ilaveten toplantılara bilirkişiler de katılmaktadır. Ama öyle görünüyor ki mahkemenin planlaması, eğer vekil ile temsil edilmiyorlarsa, tarafların kendileri ile istişareleri içermez. Avukatların taraflarla istişare etmesi ve müvekkillerinin menfaatlerini avukatların iyi uygulama kurallarına göre ileri sürmeleri beklenir.

SATURN rehber ilkelerinin neden avukatları bu konuda tarafları temsil etmekle görevlendirmediyi gördük ve Johnsen avukatların ve müvekkillerinin zaman kullanımı bakımından menfaatlerinin çatışabileceğini ileri sürmüştür. Avukatların ileride hatırı sayılır bir zaman dilimi için müvekkillerinden kazançlı işlerle kapasitelerini doldurma ve zamanlarını boş zaman geçirerek gelirlerini kaybetmeme konusunda menfaatleri vardır. Çoğu müvekkil davalarının mümkün olduğunca kısa zamanda sona erdirilmesini tercih eder ve zaman zaman bunu istemeseler de karşı taraf bunu ister.

¹¹ Küçük miktarlı davalarında değeri 15 000 Euro'dan az davadır.

Ancak, mahkeme, Norveç'teki anlayışa göre davaların hızlı ilerlemesinin kamu yararına olduğunu ileri sürmektedir. Her iki taraf ve avukatları davanın gecikmesinin faydalı olacağına hemfikir olsa bile kamu menfaati ihtilafın sona erdirilmesi ve tarafların yaşamlarına devam etmeye teşvik edilmelerini gerektirir. Tüm davaların kısa süreler içerisinde programlanması, avukatlar ve taraflar arasında takvim hakkında müzakere için çok az alan bırakır. Norveç'te zaman planlanmasındaki konu, ulusal makamlar tarafından saptanan süre standartları ile belirlenen yargılamanın uzunluğunu müzakere etmek değil yalnızca belirlenen standartlara uyacak şekilde yargılamanın nasıl yürütüleceğini planlamaktır. Söz konusu planlama işleri esasen tekniktir ve tarafların katkısı çok az olabilir.

Sonuç: Hem taraflar hem de avukatları bakımından davaları geciktirmek için sınırlı olan alan nedeniyle rehber ilkenin amaçları tarafları dahil etmeden karşılanmaktadır.

Rehber İlke 3: Yargıda zaman çizelgelerine ilişkin standartlar veya hedeflerden sapmalar olduğunun fark edilmesi veya sapmalar olacağına öngörülmesi halinde, bu sapmaların nedenlerini ortadan kaldırmak adına derhal harekete geçilmelidir.

Ulusal, elektronik dava yürütme sistemi (LOVISA) dava kaydedilir edilmez hukuk davalarında bir dizi dönüm noktası belirler. Dönüm noktaları şunlardır:

- Davacının davetiyesinin davalıya gönderilmesi için zaman sınırı
- Davalının cevap layihasının alınması için zaman sınırı
- Planlama toplantısının programlanması için son süre
- Ana duruşmanın programlanması için zaman sınırı
- Hükmün yazılması için son süre

Mahkeme daha sonra hukuk davalarının işlenmesi sırasında dönüm noktalarını nasıl kullandığını ve elektronik dava yürütme sisteminden üretilen aylık raporlarla dönüm noktalarına göre her bir davanın ilerleyişinin nasıl izlendiğini göstermiştir. Bu raporlar mahkeme başkanı ve baş idareci tarafından denetlenmektedir ve ayrıca davalarının ilerleyişi hakkında bilgilerini güncellemek üzere hakimlerin her birine gönderilmektedir. Bazıları nazik bir şekilde raporların bir parça stres kaynağı olduğunu ve hızdan çok kararın kalitesinin önemli olduğunu ifade etseler de hakimler bunları faydalı bulmuştur. Dönüm noktalarından önemli sapmalar olduğunda mahkeme başkanının müdahale etme yetkisi vardır ve müdahale için daha kapsamlı yetkilere ihtiyacı olmamıştır.

Ceza davalarında ulusal elektronik dava yürütme sistemi yalnız ortalama dava yürütme süresi hakkında istatistikler üretmektedir ve mahkeme bunları üç aylık izlemeler için kullanmaktadır.

Ayrıca gayrimenkullerin taksimi, iflas ve icra davalarındaki dönüm noktaları da tartışılmıştır. Ulusal elektronik dava yürütme sistemi, olağan hukuk davalarından çok daha az detaylı bir şekilde, iflas konusunda bazı dönüm noktaları içermektedir. Johnsen bu yüzden mahkemenin hukuk davalarında kullandığı zaman planlama rejiminin gayrimenkullerin taksimi ve icra davalarına da uyarlamasının düşünülebilir düşülmeyeceğini soruştur.

Ancak ulusal elektronik sistem her bir mahkemenin kendi son sürelerini ulusal olanlara ilaveten girmesine izin vermektedir. Pilot mahkeme bu imkanı her üç dava türünde de kullanmaktadır. Örneğin, icra ile ilgili davalarda mahkeme şunlar için son süreler eklemiştir:

- icra memurunun tarafa (borçlu) bildirim
- borçlunun talebi yerine getirmek için bir aylık mühlet
- el konulan malın zorunlu satışı hakkında kararın alınması
- icra memurunun bunu satmak için dört aylık sınırı
- tarafların satışa itiraz etmek için iki haftalık sınırı
-

Elektronik sistem, son süreler aşıldığında uyarılar veriyor.

Ayrıca ulusal dönüm noktası sisteminin değişikliklere ihtiyacının olup olmadığını tartıştı.

Sonuçlar: Ulusal dönüm noktaları ve mahkeme tarafından tespit edilen ilave dönüm noktaları tüm hukuk davaları için rehberin gereklerini karşılamaktadır. Ceza davalarını izlemek için kullanılan ortalama dava yürütme süresi yetersiz görülebilir ve hukuk davalarında kullanılanlara benzer dönüm noktaları getirilmelidir. Ulusal dönüm noktası sistemine daha fazla dönüm noktası da getirilebilir ama böylesi bir çare mahkemenin özerkliğinin dışındadır.

Rehber İlke 4: Toplam süreleri nedeniyle kişilerin makul sürede yargılanma haklarının ihlal edilmesine yol açabilecek davalara özel ihtimam gösterilmelidir.¹²

Mahkeme, kısa ortalama zaman kullanımının hem hukuk hem ceza davalarında muhtemel “makul süre” ihlallerinden kendisini koruduğunu düşünmüştür. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi standartlarının güncellenmiş bir yorumunu talep etmiştir.

Johnsen, CEPEJ internet sitesinde bulunan Calvez çalışmasını tavsiye etmiştir. Ayrıca Mahkeme'nin değerlendirmesinin takdiri karaktere sahip karmaşık bir analize bağlı olduğunu doğrulamıştır. Bu çalışma kullanılan kriterleri kapsamlı bir şekilde tanımlamaktadır ve aynı zamanda aşımaları durumunda davayı “makul süre” kriterinin ihlal edilmesine yatkın hale getirecek bazı sabit süre sınırlamaları koymaktadır.

Tartışma ayrıca esasen ortalama zaman kullanımına odaklanan istatistiklerin birkaç atipik davada istisnai uzun müddeti zorunlu olarak açığa çıkarmadığı olgusuna odaklanmaya da yardımcı olmuştur. Davalar tek tek denetlenmelidir.

Ayrıca mahkemenin ceza davalarında poliste ve savcılıkta zaman kullanımını izlemediği olgusunun etkilerini de tartıştık. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin “makul süre” tespitinde, belirli bir şüpheliye yoğunlaşma anından itibaren süreyi hesaplamasını göz önüne alarak, en iyi uygulamanın mahkemenin dava mahkemeye ulaşıncaya kadar geçen süre için de savcıdan bilgi istemesi ile sağlanacağını belirledik. Pilot mahkeme daha sonra yargılama öncesi aşamada yavaş bir şekilde ilerlemiş ceza davalarının işleyişini hızlandırabilirdi. Bu strateji toplam zaman kullanımının eksik ölçümü ve bilgisine bağlı olarak istenmeyen ihlalleri önleyebilirdi.

Sonuç: Şimdiye kadar açıklanan hukuk davalarının münferit izlenmesi, AİHS Madde 6'daki “makul süre” standardını ihlal edebilecek süreleri ortaya çıkarmada yeterli görülmüştür. Diğer yandan ceza davalarında yalnız ortalama sürenin izlenmesi, her ne kadar ceza davalarını nihai olarak elden çıkarılması hakkındaki kati ulusal son süreler önemli derecede yardımcı olsa da kısmen yetersiz görülmektedir. Bu SATURN rehber ilkesi elektronik dava yürütme sistemine daha fazla ulusal dönüş noktası getirmek hakkında Ulusal mahkeme idaresine danışılacak bir başka argümandır. Pilot mahkeme, savcılık davayı mahkemeye ilettiğinde, polis soruşturması ve savcılıktaki karar alma sürecindeki zaman kullanımı hakkında da daha fazla bilgi talep etmeyi düşünmektedir.

Rehber İlke 5: Adli işlemlerde herhangi bir faaliyetin gerçekleştirilmediği sürelerin (bekleme süresi) çok uzun olmamasını sağlamak adına izleme yapılmalı ve bu tür uzun sürelerin söz konusu olması halinde işlemin hızlandırılması ve gecikmenin telafi edilmesi için özel çaba gösterilmelidir.¹³

Johnsen “bekleme süresi” kavramını netleştirmiştir ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, “makul süre” kriterinin ihlal edildiği iddialarını değerlendirirken “bekleme süresi” veya “hareketsiz” süre – bir davada hiçbir şeyin olmadığı dönemler - miktarına özel vurgu yaptığını söylemiştir. Hareketsiz süre fikrinin ve muhtemelen çalışma süresine karşinhareketsiz süreyi azaltmanın daha az komplike olduğu varsayımını tartıştık.

Hâlihazırda mahkemenin açıkça hareketsiz süreye odaklanan hiçbir usulü bulunmamaktadır. Mahkeme bu düşüncüyü ilginç bulmuştur ve bekleme süresinin tespit edilmesi için kullanılabilir olup olmadıklarını görmek için kendi araçlarını inceleyecektir. Ama toplam kullanılacak zamanın kısalığına bağlı olarak bekleme süresi dönemlerinin aşırı derecede uzun olmayacağını varsaymak mümkün görünmektedir. Elektronik dava yürütme sistemi ana duruşmaların ne kadar hızlı programlandığını ve bitmemiş davaların ne kadar ilerlediğini bildiren bir yığılma listesi sağlamaktadır. Dava idarecileri bunları davanın ilerlemesini kontrol etmek için kullanmaktadır. Bunlar bekleme süresinin hesaplanması için de kullanılabilir.

Sonuç: Mahkeme, bekleme süresinin daha kapsamlı bir haritasını çıkarmayı düşünecektir.

¹² Bakınız, CEPEJ Çalışmaları No. 3, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına göre Avrupa Konseyi'ne üye devletlerde mahkeme işlemlerinin süresi”

¹³ Mahkemelere ve diğer devlet makamlarına atfedilebilen hareketsizlik dönemlerine özel ilgi gösterme görevi aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesi ile ilgili içtihadından da doğmaktadır.

Rehber İlke 6: Adliye yöneticileri, adli süreçlerin önemli aşamalarına ilişkin bilgiler toplamalı ve bu aşamalar arasında geçen süreyi kayıt altına almalıdır. İzlenen bu aşamalar çerçevesinde Zaman Yönetim Kontrol Listesinin Dördüncü Göstergesi işlenmelidir.¹⁴

Yukarıda açıklandığı gibi pilot mahkeme - diğer Norveç mahkemeleri gibi - davaların ilerleyişini izlemek için ulus genelinde elektronik sistemi kullanmaktadır. Bu bilgiler, hem mahkeme idarecileri hem de hakimler tarafından kullanılabilir.

Olağan hukuk davalarında elektronik dava yürütme sistemi, Zaman yönetimi kontrol listesindeki dördüncü göstergede belirtilen ilk on bir ilerleme noktasının (veya aşamasının) tamamını kaydetmektedir. Muhtemelen listedeki diğer noktaları da içermektedir ama bir ilk derece mahkemesi olan pilot mahkeme, işlemlerin daha sonraki aşamaları ile ilgilenmemektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi sistem aynı zamanda son süreler aşıldığında elektronik uyarılar da vermektedir.

Sonuç: Mevcut dönüm noktaları hukuk davalarında rehber ilkeye uymaktadır ama ceza davalarında iyileştirmeye ihtiyacı vardır; yukarıya bakınız.

Rehber İlke 7: Toplanan bilgiler, çalışmalarında kullanmaları adına adaletin yönetiminden sorumlu olan adliye idarecileri, hakimler ve merkezi makamlara temin edilmelidir. Bilgiler uygun formatta olmak kaydıyla taraflar ve kamuoyuyla da paylaşılmalıdır.¹⁵

Hem mahkeme personeli hem de Ulusal mahkeme idaresi yukarıda açıklandığı gibi bilgilere erişebilir. Mahkeme ayrıca internetten¹⁶ indirilebilecek yıllık bir rapor da yayımlamaktadır.

Ayrıca mahkemenin internet sitesi ortalama dava yürütme süresi ve aşağıda aktarılmış olan Norveç parlamentosu tarafından saptanmış ulusal standartları içermektedir:¹⁷

Davanın İlerlemesi¹⁸

Mahkemenin davayı yürütmesi memnun edici bir hızla ilerlemektedir. Önemli bir yığılma bulunmamaktadır. Mahkeme için mahkemede dava yürütme süresini mümkün olduğunca düşük tutmak ana hedeflerden biridir. Mahkemenin dava yürütme süresi mahkemeye geliş tarihinden dava hakkında mahkeme tarafından karar verilene kadar ölçülmektedir. Önemli dava kategorileri için kullanılan ortalama süre aşağıdaki şekildedir:

Dava Türü	Gelen/bakılan Dava Sayısı (2009)	Davaya bakma süresi	Ulusal Hedef rakamlar
Hukuk	351/343	137 gün	180 gün
Karışık mahkeme	300/293	68 gün	90 gün
Tek hakim	1412/1413	12 gün	30 gün

Ortalama davaya bakma sürelerinin yıllık güncellemesinin yeterli olup olmadığını tartıştık. Mahkeme internet sitesi rakamlarının üç ayda bir güncellenmesini önermiştir.

Sonuç: Halka sunulan temel bilgiler rehber ilkeye uygundur. Mahkeme ortalama davaya bakma süresini daha sık güncellemeyi düşünecektir.

¹⁴ Zaman Yönetimi Kontrol Listesi (CEPEJ (2005)12Rev)

¹⁵ Örneğin mahkemenin internet sitesi üzerinden paylaşılabilir.

¹⁶ Bakınız, http://www.domstol.no/DAtemplates/Article_13797.aspx?epslanguage=NO

¹⁷ 19 Mart 2010'da ziyaret edilmiştir.

¹⁸ See http://www.domstol.no/DAtemplates/Article_10474.aspx?epslanguage=NO

Rehber İlke 8: Toplanan tüm bilgiler sürekli olarak analiz edilmeli ve performansın izlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla kullanılmalıdır.

Olağan hukuk davaları ve ceza davaları hakkında raporlar mahkemede lider ekip toplantılarında aylık olarak görüşülmektedir. Gayrimenkul ve icra davaları hakkında raporlar üç ayda bir veya özel koşullar gerektirdiğinde daha sık olarak görüşülmektedir. Bu duruma örnek olarak iflas davalarında bir artışa yol açabilecek mevcut ekonomik kriz verilebilir. Zaman kullanım hedeflerinden önemli sapmalar ortaya çıkarıldığında harekete geçilmektedir - örneğin hakimler arasında davaların yeniden dağıtılması.

Pilot mahkeme için davalara hızlı bir şekilde bakılması en önemli amaçlardan olduğu için bu amaca varmak üzere istatistikler ve diğer bilgileri analiz etmek için çaba harcanmaktadır. Örnekte bahsedildiği gibi analiz, istatistiksel bilgilerle sınırlı değildir. Bir başka örnek: 2009'da ülke çapında fazla mesai konusunda polislerin greve gitmesi ceza davalarının soruşturmasını önemli ölçüde yavaşlatmıştır ve poliste büyük bir yığılma ile sonuçlanmıştır. Ceza davalarının akışında büyük bir fazlalığın ortaya çıkmasına hazırlıklı olmak için mahkeme, yerel polis ve savcılıkta yığılmanın nasıl boşaltıldığı hakkında kendisini güncellemeye çalışmaktadır.

Sonuç: Mahkemenin uygulaması rehber ilkeye uygundur.

Rehber İlke 9: Analizlerin sonuçlarına ilişkin en az yılda bir kez olmak kaydıyla periyodik raporlar hazırlanmalı ve bu raporlarda uygun tavsiyelere yer verilmelidir.

Sonuç: Mahkeme aylık istatistikler ve yıllık raporlar hazırlamaktadır; yukarıya bakınız.

Rehber İlke 10: Daha üst düzeyde (ulusal, bölgesel) belirlenen standart ve hedeflerin yanı sıra, bireysel olarak mahkemeler düzeyinde de özel hedefler belirlenmelidir. Bu hedeflerin belirlenmesi sürecine aktif şekilde önderlik etmeleri veya katılmaları adına, adliye yöneticilerine gereken yetki ve özerklik tanınmalıdır.¹⁹

Mahkeme, yıllık planında dava yürütme süresi için ulusal standartlara açıkça bağlıdır ve ayrıca bir dereceye kadar bunları daha fazla özelleştirmektedir. Zaman kullanımına yönelik olarak ulusal standartlarda eksiklik olduğunda mahkeme kendi hedefleriyle takviye yapmaktadır. Mahkemenin yıllık planındaki hedefe göre olağan hukuk davalarının yüzde 95'i 180 gün içerisinde ve tüm küçük miktarlı davaların yüzde 75'i 90 gün içinde elden çıkarılacaktır. Pilot mahkeme ayrıca davaların hızlı bir şekilde elden çıkarılmasında Norveç'teki en iyi ilk derece mahkemeleri arasında olma arzusuna da sahiptir. Ulusal istatistikler diğer mahkemelerle karşılaştırma yapmak için kullanılmaktadır.

Sonuç: Mahkeme, rehber ilkede önerildiği şekilde hedefleri kullanmaktadır.

Rehber İlke 11: Hedefler amaçların açık tanımını içermeli ve ulaşılabilir olmalıdır. Hedefler yayımlanmalı ve periyodik olarak yeniden değerlendirilmeye tabi tutulmalıdır.

Zaman kullanımı hakkındaki ulusal hedefler ulusal makamlar (Parlamento, Adalet Bakanlığı, Ulusal Mahkeme idaresi) tarafından düzenli olarak teyit edilmekte veya revize edilmektedir. Ulusal mahkeme idaresi her altı ayda bir tüm ilk derece mahkemeleri ile ilgili raporlar yayınlamaktadır. Mahkeme de yılda bir kez yıllık planında saptanan hedeflerin gerçekleştirilmesi hakkında Ulusal mahkeme idaresine rapor sunmakta ve metindeki rakamlar hakkında yorum ve açıklama sunmaktadır. Yıllık rapor diğer hususlarda da yorumlar içermektedir.

Sonuç: Mahkeme rehber ilkeyi uygulamaktadır.

Rehber İlke 12: Hedefler, mahkemenin performansının değerlendirilmesinde de kullanılabilir. Hedeflere ulaşamaması halinde, durumun telafi edilmesi adına somut adımlar atılmalı ve eylemler gerçekleştirilmez.

Yukarıda açıklandığı gibi mahkeme hem ulusal hedeflerin hem de kendisi tarafından yıllık planında saptanan hedeflerin yerine getirilmesi konusunda düzenli olarak rapor hazırlamaktadır. Önemli sapmalar harekete geçilmesine yol açabilir.

Sonuç: Mahkeme rehber ilkeyi uygulamaktadır.

¹⁹ Bu rehber ilke, hem mahkemeleri hem de diğer adli makamları ilgilendirmektedir. Rehber ilkenin pilot mahkemelerin bağımsız olarak uygulayabileceklerini varsaydığım kısmını belirginleştirdim.

Rehber İlke 13: Mahkeme düzeyinde belirlenmiş olan hedeflerden önemli derecede sapma olması halinde, sorunun nedeninin hızlı ve yeterli şekilde ele alınmasına yönelik özel araçlar mevcut olmalıdır.

Kriz, kaynakları dahili olarak yeniden tahsis ederek ve bunun yetersiz olması durumunda bir süreliğine ulusal havuzdan yedek hakim ya da personelde daimi artış talebinde bulunarak halledilebilir. Mahkeme şimdilik yeterli personele sahiptir ve hakim ödünç vererek diğer mahkemelere yardım etmektedir. Şimdiki yönetim kurum içi kaynaklarla üstesinden gelinemeyen önemli bir kriz yaşamamıştır.

Sonuç: Mahkeme öngörülebilir zorluklarla karşılaştırıldığında makul görünen bir krize karşı hazırlıklıdır.

Rehber İlke 14: Mümkünse hakim usule ilişkin takvim konusunda tüm taraflarla anlaşmaya varmaya çalışmalıdır. Bu çerçevede, kendisine gereken nitelikteki adli personel (katip) ve bilgi teknolojileri temin edilmelidir.

Yukarıda rehber ilke 1C2'de açıklandığı gibi, Norveç'te ulusal son süreler zorunludur. Ne mahkeme ne de avukatlar veya taraflar bunlardan sapmalıdır. Her ne kadar genellikle hızlı yürütmeyi onaylasalar da bazen davalar tarafların tercih ettiğinden daha hızlı görülür.

Sonuç: Norveç mahkemelerin zaman kullanımı, aktörler arasındaki anlaşmalara göre sapmalar için sınırlı alan bırakan resmi son süreler tarafından yönetilir.

Rehber İlke 15: Üzerinde anlaşmaya varılan takvime mümkün mertebe sadık kalınmalı ve sapmalar önemli gerekçesi olan davalarla sınırlı kalmalıdır. Esasen, önceden belirlenmiş olan sürenin uzatılması yalnızca tüm tarafların kabul etmesi veya adaletin menfaatinin gerektirmesi halinde mümkün olmalıdır.

Mahkemenin dava idarecileri davaları saptanan son süreler ve hedefler içerisinde programlamak ile ilgili olarak aktif bir şekilde çalışmaktadır. Yargılamayı başlatan veya bir davayı savunan avukatın davayı resmi kesin süreler içerisinde yürütmesi gerekir. Eğer avukat müsait değilse idareciler davanın firmadaki bir başka avukata havale edilmesi için baskı yaparlar. Mahkemenin ertelemeler hakkındaki uygulaması kısıtlayıcıdır ve esasen doktor tarafından belirlenen hastalıkla sınırlıdır.

Sonuç: Mahkeme rehber ilkeyi uygulamaktadır.

3 BAZI SONUÇ YORUMLARI

Önerilen protokolün müzakeresi hızlı yapılmalıdır ve metodoloji CEPEJ tarafından kabul edilir ve daha geniş ölçekte uygulanırsa daha fazla zaman harcanmalıdır. Toplantının sonuçları konusunda mahkeme takibi için süre imkan tanımamıştır, çünkü bu raporun toplantıdan hemen sonra yazılması gerekmektedir.

Yine de bu raporun Norveç mahkemeleri için seçilen zaman yönetimi araçlarının kullanılabilirliği hakkında SATURN'ün daha önce sahip olduğundan iyi ve daha doğru bir tablo sunduğunu düşünüyorum. Beklenebileceği gibi uygulama denemesi seçilen rehber ilkelerden herhangi bir büyük sapmayı ortaya çıkarmamıştır ama dikkat çekilmeye değer bazı sonuçlar vardır:

- Rehber ilkelerin çoğunda mahkeme zaten seçilen rehber ilkelere uyan yerleşik bir uygulamaya sahipti - açıkça rehber ilkelerin etkisi kaynaklı olmayarak, rehber ilkelerden bağımsız olarak benimsenen ulusal uygulamalar nedeniyle.
- Bazı rehber ilkelerde ulusal uygulama farklıdır ama yine de CEPEJ araçlarına eşit sonuçlar ürettikleri düşünülmektedir.
- Birkaç rehber ilkede ulusal uygulama yetersiz görünmektedir ve mahkeme rehber ilkelere daha iyi uymaya ilgi göstermiş ve ayrıca bazı olası hareket tarzlarını önermiştir.

Rapor, yalnızca Johnsen'in "seçilen pilot mahkemelerde SATURN araçlarının uygulama denesi" belgesinde önerilen uygulama sürecindeki ilk aşamayı açıklamaktadır. Bu belgenin 7. Bölümünde önerilen metodolojiye göre pilot mahkeme tarafından seçilen CEPEJ araçlarının uygulanma sürecinin sonucu, uygulama sürecinin süresi ve harici işbirliği hakkında açıklamalarla kaydedilmesi de

gerekmektedir. Uygulamayı etkileyen başlıca faktörler belirlenmeli ve analiz edilmeli ve diğer CEPEJ araçları ile hem yargı alanındaki diğer mahkemeler hem de diğer yargı alanları üzerinde tespitlerin uygulanabilirliği hakkında tavsiyelerde bulunulmalıdır.

Mahkeme günlük çalışmasında CEPEJ rehber ilkelerini kullanmamıştır. Ulusal zaman yönetimi ideolojisi, düşünce şeklini yönetti. Mahkemenin pilot mahkeme olarak yeni olduğu ve daha önceki CEPEJ pilot mahkeme toplantılarına katılmadığı belirtilmelidir.

Fikir alışverişinin etkililiği CEPEJ uzmanının ulusal adli sistem hakkında özel bilgisi olan bir Norveçli olması gerçeği ile artmıştır. İletişimde Norveççe kullanıldı ve CEPEJ tarafından kullanılan ilgili İngilizce kavramlar kolayca tercüme edilip açıklanabildi.

Mahkeme diyalogun CEPEJ'in beklentilerinin karşılanmasında ve bir pilot mahkemenin görevlerinin anlaşılmasında çok yararlı olduğunu bildirmiştir. Fikirlerin biraz derinleştirilmesiyle her bir rehber ilkenin ayrı ayrı müzakeresi son derece faydalıydı. Mahkemenin uygulamaya değer bulduğu rehber ilkeleri seçip bunlara odaklanma özgürlüğü açıkçası mahkeme için faydası sınırlı görünen istatistikler için raporlamadan daha fazla motive edicidir.

Bu fikir alışverişi, CEPEJ uzmanı olarak Johnsen'in Norveç'teki mahkemelerin nasıl düşündüklerini ve rehber ilkelerin onlara nasıl iletilebileceklerini daha iyi anlamasına yardımcı olmuştur. Metodolojinin "pilot denemesi" olarak tartışmanın derinliği oldukça tatmin ediciydi. CEPEJ adına Johnsen sürece katılımdaki istekliliği ve tartışmalar sırasında CEPEJ fikirlerine gösterdiği açıklık için pilot mahkemeye saygılarını sunar.